

Oponentský posudek na disertační práci

Název práce: **Souvislost edukačního stylu učitele s vnímanou akademickou účinností žáků ZŠ**

Autor práce: **PhDr. Tomáš Komárek**

Vedoucí práce: **PhDr. Mgr. Simona Horáková Hoskovcová, Ph.D.**

Aktuálnost zvoleného tématu a přínos práce

Předložená disertační práce se zabývá na jedné straně aktuálním tématem s dopadem do vzdělávání žáků – na druhé straně s tématem, které nebývá příliš zkoumáno výzkumně (míněno v České republice). Jaký má vliv učitel za žáky? A jak se podílí na formování přesvědčení žáků o jejich schopnostech, zda zvládnou vytčený úkol? Tyto dvě základní otázky vnímáme v podtextu disertačního úkolu a jsou diskutovány i v praxi – pravda ale je, že nemáme mnoho relevantních studií, o které bychom se mohly opírat. Doporučení pro praxi – pro přístupy učitelů k žákům se pak dějí zejména na základě praktických zkušeností či v návaznosti na teoretické poznatky vzešlé ze zahraniční literatury.

Přínos práce mj. spatřuji v tom, že autor disertační práce metodicky sleduje relevantní okruhy tématu, předkládá nejdůležitější teorie, které mapují různé aspekty osobnosti žáka v kontextu školního vzdělávání (více viz níže). Dovedu si představit, že v kondenzované podobě by některé části práce mohly být využity jako studijní materiál pro studenty učitelství, ale i (pedagogické) psychologie. Cení si také toho, že práce rozšiřuje výzkumný pohled na alternativní vzdělávání, neboť se zabývá sledovanou otázkou také v kontextu rozdílů mezi běžnými školami a školami, kde se uplatňuje vzdělávací program *Začít spolu*. Již na úvod tohoto posudku práce konstatuji, že ji považuji za aktuální a přínosnou pro teorii i praxi. I když nevysvětlí, proč je v současné době tak velký zájem rodičů o vřazení žáka do alternativních (zejm. soukromých) škol, je jedním z pramenů, který na odlišné přístupy v jednom z alternativních vzdělávacích programů a jejich pozitivní vliv na žáka může upozornit.

Celková struktura a forma práce

Práce je tradičně dělena na teoretickou a empirickou část. Má všechny formální aspekty, které se od kvalifikační práce tohoto typu vyžadují a obsahuje všechny běžné součásti – prohlášení,

abstrakt v českém a anglickém jazyce, klíčová slova, úvod, diskuse, závěr (možná bych ještě očekávala přílohy, ty ale být nemusí). Má také metodologickou část, která seznamuje s průběhem výzkumu, použitými metodami, popisem skupiny respondentů. Rozsah práce – cca 130 stran textu – je přiměřený typu práce. Po formální stránce nejsou zřejmé žádné vážnější prohřešky (s výjimkou drobnějšího nesprávného psaní pomlček v číselných údajích, dále chybného psaní procent – odlišení základní a řadové číslovky, občasného uvedení uvozovek dle norem angličtiny aj.).

První dvě kapitoly se týkají teoretického předpolí pro zkoumané téma. Autor zde nejdříve představuje základní pojmy a teorie, vztahující se ke vnímané osobní účinnosti. Sleduje příbuzné kontexty, vývojové charakteristiky tohoto jevu a předkládá informace o výzkumech na toto téma. Neopomíná ani možnosti podpory ze strany učitele a vlivy těchto přístupů na rozvoj vnímané akademické účinnosti žáků.

Ve druhé kapitole se autor zabývá výchovnými a edukačními přístupy, jak ze strany rodičů, tak i učitelů, ale také v širším historicko-společenském a kulturním kontextu výchovných přístupů k dětem/žákům. (Poslední zmíněné považuji spíše za motivační pro čtenáře, neboť přináší zajímavé údaje, i když se kulturním rozdílem v práci nevěnuje.)

Autor se opírá o zahraniční i naši literaturu, neshledávám žádná vážná pochybení v práci s citační normou. Vyzdvihla bych čtivost práce, dále to, že řazení jednotlivých kapitol je logické, čtenáři umožňuje postupný vhled do sledovaných témat. Ocenit lze, že se nejedná jen o kompilační přístup v práci se zdroji – autor předkládá vlastní pohledy na popisované skutečnosti, komentuje zdroje a diskutuje již v průběhu teoretické části s autory, což nebývá příliš běžné. Svědčí to o jeho dobrém vhledu do problematiky.

Stanovený cíl disertační práce

Disertační práce se při zpracování tématu opírá o kvantitativní metodologii. Ve shodě s postupy tohoto přístupu si autor klade pět základních otázek v kontextu vnímání akademické účinnosti žáků a edukačních stylů učitele, v době před přestupem žáků z 1. stupně ZŠ na 2. stupeň ZŠ. Zajímá se o postižení vztahu mezi schopností učitele vytvářet s žáky pozitivní vztahy / klást na žáky přiměřené požadavky a akademickou účinností žáků. Dále si klade otázky, jak se liší tento vztah z hlediska forem vzdělávání (standardní vs. alternativní přístupy učitelů). Autor si přitom nestanovil cíl postihnout všechny „alternativní“ přístupy u nás – bere provedenou studii jako jakýsi vhled do problematiky. Volí si program *Začít spolu*, který vykazuje odlišné postupy zejména z hlediska organizace výuky, hodnocení žáků a přístupů k nim.

Oceňuji, že autor zařadil pasáže, které dokreslují odlišné přístupy v obou sledovaných edukačních prostředích a také, že v úvodních kapitolách prezentuje dosavadní výzkumy u nás, které mapovaly důsledky odlišných pedagogických přístupů na rozvíjející se osobnost žáků (v parametrech sebepojetí, sebehodnocení, očekávané výstupy učení, psychosociální klima, aj.), přičemž současně upozorňuje na metodologické limity těchto prací. Text tak může být srozumitelný i čtenářům s nepříliš velkými znalostmi o alternativách ve vzdělávání.

Průběh práce a výsledky

Sběr dat probíhal promyšleně a dlouhodobě. Autor se snažil redukovat nežádoucí vlivy tím, že většina sběru dat byla pod jeho vedením, případně pod zácvikem dalších osob. Oponentka se dotazuje, zda byl skutečně postup u všech osob, které dotazníky zadávaly, stejný – jak konkrétně toho autor docíloval? Co bylo nejtěžší? Nemohly být výsledky ovlivněny formou sběru dat – nemohou se výsledky lišit u elektronického a písemného sběru dat?

Vzorek sledovaných žáků byl rozprostřen v 6 krajích, údaje jsou od cca 900 žáků z 20 škol, z cca 50 tříd. Velmi pečlivě bylo také formou předvýzkumu sledováno, zda v daném věku jsou žáci schopni vyjádřit svůj názor prostřednictvím dotazníkového šetření, což oceňuji.

Pro sledování stanovených cílů bylo využito několika metod – *Children Self-Efficacy Scale* (Bandura) pro zhodnocení akademické účinnosti žáků, *Myself as a learner scale* jako metoda pro měření vnímané osobní účinnosti a konečně *Interakce učitele a žáků*, vycházející z Čápova dotazníku stylů výchovy, který byl na katedře psychologie FF upraven a připraven pro učitele a který mapuje přístupy učitele z hlediska vztahu a řízení. I oblast použitých metod má metodickou podporu v popisu použitých metod.

Před zhodnocením výzkumných otázek se autor cíleně soustředí na zhodnocení statistických parametrů některých metod (reliabilita prostřednictvím Cronbachova alfa) – očekávala bych, že budou takto posuzovány všechny použité metody. Pro zhodnocení výsledků byla použita korelační analýza a regresní analýza, postupně jsou prezentovány a interpretovány dosažené výsledky. Velké množství zpracovaných dat se snaží autor zpřehlednit strukturací textu, ne vždy to ale postačuje, možná bych doporučila více komentovat tabulky. Také bych doporučila, aby výstupy z SPSS (předpokládám, že byl program použit) byly součástí příloh a text obsahoval přepracované tabulky s nejdůležitějšími údaji (v češtině) (např. tabulky 15–19).

Dosažené výsledky ve vztahu ke stanoveným hypotézám jsou součástí diskuse, autor se je snaží dát i do kontextu jiných výzkumů (ne vždy se ale jedná o stejné jevy, což se mohlo promítnout i do

dosažených výsledků). Je si také vědom metodologických limitů, které dříve komentoval u jiných výzkumů.

Závěrečné shrnutí, obhajoba

Na závěr zmíním některé podněty, které by mohly být součástí obhajoby:

- Autor se snaží dát do souvislosti různé jevy, které by mohly mít dopad na vnímání akademické účinnosti žáků i na edukační styly učitele. Dozvěděli jsme se, že má vliv ve výchovných stylech věk žáků a genderové charakteristiky. Chyběla mi prohloubenější informace o individuálních charakteristikách dětí/žáků – o vlivu osobnostních charakteristik z hlediska výchovných přístupů (tedy o potřebě odlišných přístupů z hlediska osobnostních vlastností). Byly v tomto směru realizovány nějaké studie o odlišných přístupech učitelů k žákům z hlediska jejich osobnostních vlastností a dopadu na vnímání akademické účinnosti žáků?
- Je známo, že se školy mezi sebou liší v hodnocení (klasifikaci). Byla nějakým přístupem sledována odlišnost (variabilita) mezi školami, když byl prokázán vztah mezi vnímanou akademickou účinností a klasifikací žáků? (Tedy otázka, zda byly školy srovnatelné navzájem, nikoli zda se lišily školy běžné od škol s programem Začít spolu).
- Z hlediska širšího kontextu – jak by podle autora bylo možné měnit realitu ve vzdělávání? Pokud by měl autor vybrat tři nejdůležitější nálezy, které by mohly ovlivnit přístupy učitelů k žákům s ohledem na vnímanou akademickou účinnost, které by to byly? Z hlediska běžného vzdělávání, ale i alternativních přístupů.
- Jak by mohl výzkum na toto téma dále pokračovat? Co nebylo zodpovězeno dostatečně a mohlo by se stát námětem dalších výzkumů u nás?

Práce splňuje kritéria na disertační práce, doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 12. 1. 2018

Doc. PhDr. PaedDr. Anna Kucharská, Ph.D.